

УДК 378.018.8:33-051]:374

**PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MANAGERS-ECONOMISTS IN
THE PROCESS OF FORMAL AND NON-FORMAL EDUCATION
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ У
ПРОЦЕСІ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Kirdan O. P. / Кірдан О. П.*d.p.n., prof. /д.п.н., проф.*

ORCID:0000-0003-2667-6589

Matsipula O. Yu. / Маціпула О. Ю.,*graduate student / аспірант**Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,**Uman, Sadova, 2, 20300**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,**Умань, Садова, 2, 20300*

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу та узагальнення стандартів вищої освіти першого та другого рівнів вищої освіти зі спеціальностей 051 «Економіка» та 073 Менеджмент виокремлено загальні та фахові компетентності, результати навчання, яких набувають майбутні менеджери-економісти у формальній освіті. Неформальна освіта майбутніх менеджерів-економістів є значимим складником їхньої професійної підготовки, що сприяє успішній особистісній та професійній самореалізації.

Ключові слова: вища освіта, професійна підготовка, майбутні менеджери-економісти, формальна освіта, неформальна освіта, заклади вищої освіти, зміст освіти, стандарт.

Вступ. Для повоєнного відновлення України та реалізації економічних і соціальних реформ необхідною є ґрунтовна професійна підготовка майбутніх менеджерів-економістів.

Зміст, форми, технології професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів у закладах вищої освіти стали об'єктом наукових досліджень вітчизняних учених. Окремі її аспекти проаналізовано у працях вітчизняних науковців, зокрема: застосування інноваційних форм, засобів та технологій в освітньому процесі (Т. Качеровська, Т. Коваль, Г. Ковальчук, М. Мартиненко, Т. Поясок, А. Спіцина, М. Теловата, О. Хомік та ін.); напрями удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів (О. Кірдан, Л. Пуханова, Ю. Ткач та ін.); упровадження зарубіжного досвіду професійної підготовки менеджерів-економістів (А. Загородня, В. Каричковський, В. Третько та ін.).

Основний текст.

Сучасні виклики, пов'язані із воєнним станом та необхідністю забезпечення належної якості освітньої діяльності, детермінували дослідження професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів у процесі формальної та неформальної освіти.

Згідно із чинним законодавством зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів визначено: стандартом вищої освіти; освітньо-професійною програмою; навчальним планом навчання; робочими навчальними планами; розкладами занять; програмами навчальних дисциплін тощо.

Професійна підготовка майбутніх менеджерів-економістів забезпечується шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Саме формальна освіта є основним складником професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Відповідно до Закону України «Про освіту» [3] формальну освіту майбутні менеджери-економісти здобувають у закладах освіти за освітніми програмами на початковому (короткому), першому (бакалаврському), другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти економічних спеціальностей. Формальна освіта майбутніх менеджерів-економістів передбачає досягнення ними «визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою» [1, с. 95]. Отже, сучасні заклади вищої освіти провадять освітню діяльність з реалізації освітніх програм економічних спеціальностей на початковому (короткому), першому (бакалаврському), другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти, що уможлиблює здобуття майбутніми менеджерами-економістами відповідних кваліфікацій у межах певного освітнього рівня.

За даними ЄДЕБО [2] у 2023 р. 6 закладів вищої освіти, у т.ч. відокремлені структурні підрозділи, здійснюють підготовку молодших бакалаврів, 81 – фахових молодших бакалаврів, 161 – бакалаврів, а 137 – магістрів зі спеціальності 051 Економіка. Зі спеціальності 073 Менеджмент за реєстром суб'єктів освітньої діяльності 12 закладів вищої освіти, у т.ч. відокремлені структурні підрозділи, здійснюють підготовку молодших бакалаврів молодших бакалаврів, 96 – фахових молодших бакалаврів, 220 – бакалаврів, 189 – магістрів. Зважаючи на кількісні показники реєстру суб'єктів освітньої діяльності спектр закладів вищої освіти, які провадять підготовку майбутніх менеджерів-економістів на початковому, першому та другому рівнях вищої освіти, є значним.

У процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти необхідним, на наш погляд, є долучення майбутніх менеджерів-економістів до неформальної освіти, як доповнюватиме їхню формальну освіту. Професійний розвиток майбутніх менеджерів-економістів за умови поєднання формальної (опанування освітньої програми) та неформальної освіти (опанування навчальних курсів на онлайн-платформах, участь у науково-комунікаційних заходах, вебінарах, підвищення кваліфікації, тренінги, стажування, волонтерська практична підготовка, участь у професійних асоціаціях та об'єднаннях тощо) буде сталим та неперервним, що гарантуватиме якість професійної підготовки та «занурення» у майбутню професію. Вагомість неформальної та інформальної освіти у професійній підготовці здобувачів вищої освіти закріплено у чинному нормативному полі – введено в дію Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 р. №130 (zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii Ukraini 16 bereznya 2022 roku za № 328/37664). Отже, на гарантів освітніх програм, науково-педагогічних працівників, які викладають на менеджерсько-економічних освітніх програмах, адміністративно-управлінський склад закладів

вищої освіти покладається обов'язок популяризації неформальної освіти, урахування її результатів у критеріях оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти та практичного застосування Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної інформальної освіти.

Відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України з 2018–2019 н.р. розпочався процес введення в дію стандартів вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка та 073 Менеджмент першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, що є основоположним складником професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Деталізуємо їх.

На основі аналізу стандартів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» [4] та спеціальності 073 Менеджмент [6], виокремлено такі найзначиміші загальні компетентності, яких повинні набути майбутні менеджери-економісти у процесі професійної підготовки, а саме, здатності: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; вчитися і оволодівати сучасними знаннями; працювати автономно; планувати та управляти часом; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; до адаптації та дій в новій ситуації; бути критичним і самокритичним; діяти соціально відповідально та свідомо та навички міжособистісної взаємодії. На основі аналізу стандартів щодо фахових компетентностей, яких повинні набути майбутні менеджери-економісти першого (бакалаврського) рівня у процесі професійної підготовки, то констатуємо, що є низка близьких / спільними для цих спеціальностей, зокрема діяти соціально відповідально і свідомо; працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань; формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички (СК 5, 9, 15; 073 Менеджмент) [6] тощо.

Отже, особливостями професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є спрямування здобувачів вищої освіти на постійне підвищення рівня власної професійної підготовки, розуміння вимог до професійної діяльності, соціально відповідальну діяльність; уміння працювати в команді й налагоджувати міжособистісну взаємодію у вирішенні професійних завдань; демонструвати лідерські якості.

На основі аналізу стандартів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» [4] та спеціальності 073 Менеджмент [6], констатуємо, що значущими програмними результатами навчання майбутніх менеджерів-економістів є знання та розуміння економічних категорій, законів, зв'язків між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем; спрямованість на особистий професійний розвиток та підвищення рівня професійної підготовки, навички самостійної та командної роботи, взаємодії; демонстрація лідерства, критичного, креативного та самокритичного мислення.

Проаналізуємо стандарти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка» [7] та 073 Менеджмент [5]. На основі проведеного аналізу встановлено, що переважно у переліку загальних компетентностей, яких повинні набути майбутні менеджери-економісти

другого (магістерського) рівня у процесі професійної підготовки, вказано спільні для цих спеціальностей компетентності, а саме – здатність до: виявлення, постановки та вирішення проблем; генерування нових ідей; абстрактного мислення, аналізу та синтезу; спілкування з представниками інших професійних груп; роботи в команді; спілкування іноземною мовою; використання інформаційних і комунікаційних технологій. Отже, загальні компетентності майбутніх менеджерів-економістів другого (магістерського) рівня забезпечують базові знання, уміння, навички, здатності та цінності щодо осмислення та вирішення проблем професійної діяльності, розвитку мислення, роботи в команді тощо.

На основі аналізуємо стандартів вищої освіти [5; 7] щодо фахових компетентностей, яких повинні набути майбутні менеджери-економісти другого (магістерського) рівня у процесі професійної підготовки, то вони охоплюють різні аспекти їхньої здатності до професійної діяльності, насамперед у рамках відповідної спеціальності. Кількість спеціальних (фахових) компетентностей для спеціальності 051 Економіка – 6, а для спеціальності 073 Менеджмент – 8, що охоплюють спектр професійних здатностей майбутніх магістрів-економістів. З-поміж спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх економістів, ми виокремили такі, які, на наш погляд, є значимими для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, а саме – здатність до: вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень; проведення самостійних досліджень та інтерпретації їх результатів; до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту; формування та демонстрування лідерських якостей; оцінювання рамок власної фахової компетентності та підвищення професійної кваліфікації.

Висновки.

Аналіз стандартів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спеціальностей 051 «Економіка» та 073 Менеджмент надав змогу дійти висновку, що вони охоплюють перелік результатів навчання як індикаторів компетентностей, яких набувають майбутні менеджери-економісти у формальній освіті. Порівняльний аналіз змісту стандартів вищої освіти надав змогу констатувати, що спільними загальними компетентностями професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти є набуття здатності до генерування нових ідей; абстрактного та критичного мислення; професійного спілкування, роботи в команді та лідерства. Неформальна освіта майбутніх менеджерів-економістів є значимим складником їхньої професійної підготовки, що сприяє успішній особистісній та професійній самореалізації.

Література:

1. Національний освітній глосарій: вища освіта. URL: <https://erasmusplus.org.ua/2014-12-24-01-04-22/vyshcha-osvita-i-bolonskyi-protses/196-natsionalnyi-osvitnii-hlosarii-vyshcha-osvita.html> (дата звернення: 15.12.2023).
2. Офіційний сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

<https://registry.edbo.gov.ua/search/> (Дата звернення: 15.12.2023)

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.12.2023).

4. Стандарт вищої освіти 051 «Економіка» освітнього ступеня «бакалавр»: затв. наказом МОН від 13.11.2018 р. № 1244. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/051-ekonomika-bakalavr.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).

5. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : затв. наказом МОН України від 10.07.2019 № 959. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/073-menedzhment-magistr.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).

6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : затв. наказом МОН України від 29.10.2018 № 1165. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).

7. Стандарт вищої освіти України : другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 051 «Економіка» : затв. та введено в дію наказом МОН України 04.03.2020 р. № 382. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/051-ekonomika-M.pdf> (дата звернення: 15.12.2023).

References:

1. Natsionalnyi osvittii hlosarii: vyshcha osvita. URL: <https://erasmusplus.org.ua/2014-12-24-01-04-22/vyshcha-osvita-i-bolonskyi-protses/196-natsionalnyi-osvittii-hlosarii-vyshcha-osvita.html> [in Ukrainian].

2. Ofitsiyni sait Yedynoi derzhavnoi elektronnoi bazy z pytan osvity. <https://registry.edbo.gov.ua/search/> [in Ukrainian].

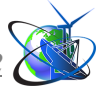
3. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145–VIII / VR Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

4. Standart vyshchoi osvity 051 «Ekonomika» osvitnoho stupenia «bakalavr»: zatv. nakazom MON vid 13.11.2018 r. № 1244. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/051-ekonomika-bakalavr.pdf> [in Ukrainian].

5. Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 073 «Menedzhment» dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity : zatv. nakazom MON Ukrainy vid 10.07.2019 № 959. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/073-menedzhment-magistr.pdf> [in Ukrainian].

6. Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 073 «Menedzhment» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity : zatv. nakazom MON Ukrainy vid 29.10.2018 № 1165. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf> [in Ukrainian].

7. Standart vyshchoi osvity Ukrainy : druhyi (mahisterskyi) riven, haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky», spetsialnist 051 «Ekonomika» : zatv. ta vvedeno v diiu nakazom MON Ukrainy 04.03.2020 r. № 382. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/051-ekonomika-M.pdf> [in Ukrainian].

Abstract. *In the article, based on the theoretical analysis and generalization of the standards of higher education of the first and second levels of higher education in the specialties 051 Economics and 073 Management distinguishes general and professional competencies, learning outcomes that future managers-economists acquire in formal education. Non-formal education of future managers-economists is a significant component of their professional training, which contributes to successful personal and professional self-realization.*

Keywords: *higher education, professional training, future managers-economists, formal education, non-formal education, institution of higher education, the content of education, the standard.*

Статтю надіслано: 19.12.2023 р.

©Кірдан О.П.

Маціпула О.Ю.